

Regeringen
Kärnavfallsrådet

Beslutsprocessen i kärnavfallsfrågan och vikten av ett tillåtlighetsbeslut från regeringen ur säkerhetssynpunkt

Inledning

Kärnkraftkommunernas Samarbetsorgan (KSO) har i drygt 40 år samlat kommunerna med kärntekniska anläggningar. De fem medlemskommunerna är Kävlinge, Nyköping, Oskarshamn, Varberg och Östhammar. KSO:s styrelse har den 26 mars 2021 beslutat att agera i slutförvarsfrågan som samarbetsorgan för de fem kärntekniska kommunerna.

KSO är engagerat i frågor som rör kärnsäkerhet nationellt och internationellt och har under många år med intresse följt kärnavfallsfrågan. KSO konstaterar utifrån sitt omvärldsarbete att frågan också är aktuell i andra europeiska länder. Sverige framstår internationellt som ledande när det gäller både teknisk lösning för att förvara det använda kärnbränslet och den demokratiska beslutsprocessen kring dessa komplexa frågor, som pågått i 40 år.

Kärnavfallsfrågan

Redan i april 2018 lyfte KSO i en skrivelse till riksdagen, regeringen samt miljö- och energidepartementet vikten av slutförvarsfrågans fortsatta hantering och beslutsprocessen. KSO betonade att det för kärnkraftskommunerna är mycket angeläget att beslutsprocessen rörande slutförvaret inte hamnar i någon form av malpåse. Vidare betonades vikten av att regeringen tar sitt nationella ansvar i processen på motsvarande sätt som berörda kommuner gjort på lokal nivå, som sakägare.

Efter att den juridiska processen och prövningen enligt miljöbalken slutfördes 2020 har kommunstyrelsens ordförande i både Oskarshamns och Östhammars kommuner skrivit till regeringen, statsministern och miljöministern samt berörda myndigheter i frågan och påtalat vikten av att en samlad prövning görs när det gäller Svensk Kärnbränslehantering AB:s (SKB AB) ansökan från 2011 om slutförvaret i Forsmark samt utbyggd lag-ringskapacitet vid mellanlagret Clab från 8 000 ton till 11 000 ton och inkapslingsanläggningen, Clink i Oskarshamn. Kommunerna anser att regeringen måste se till helheten i systemet och hantera frågan som en samlad ansökan för ovanstående komponenter i systemet.

Enligt SKB AB är Clab fullt i december 2023 och då finns ingen lagringskapacitet kvar. KSO konstaterar att detta förhållande får konsekvenser för säkerheten vid kärnkraftverken i dessa kommuner och möjligheten att producera el vid anläggningarna. Vidare skulle då en situation kunna uppstå som innebär utökad mellanlagring på plats vid kärnkraftverken i dessa kommuner, vilket i sin tur leder till frågor kring både behovet av lagringsutrymmen och säkerhet. KSO konstaterar också att Oskarshamns kommun inte kommer att acceptera en utbyggnad av Clab om det inte finns ett tillåtlighetsbeslut från regeringen rörande ett sammanhållet system.

Oskarshamns och Östhammars kommuner har under senare tid agerat på flera sätt för att påtala vikten av att regeringen tar ett slutligt beslut i frågan om slutförvaret genom en samlad prövning som även omfattar utbyggnaden av Clab och inkapslingsanläggningen Clink, samt att regeringen också fastställer en tidplan för beslutsprocessen.

Ett tillåtlighetsbeslut från regeringen är viktigt ur säkerhetssynpunkt

KSO konstaterar att SKB AB:s ansökan bygger på över 30 års prövningar av dessa tre anläggningar och att mark- och miljödomstolen samt Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, nu har sagt ja till densamma, i likhet med de berörda kommunerna Oskarshamn och Östhammar, som sakägare. Kommunernas godkännande bygger på SSM:s bedömning att den långsiktiga säkerheten är tillförlitlig och tillräcklig.

SKB:s ansökan förutsätter en sammanhållen process och prövning som ligger till grund för regeringens slutliga tillåtlighetsbeslut. KSO ser därför med viss oro på det förhållandet att detta i sin tur både påverkar säkerheten vid kärnkraftverken i dessa kommuner och möjligheten att producera el vid anläggningarna. Klart är att också att Oskarshamns kommun inte kommer att acceptera en utbyggnad av Clab om det samtidigt inte finns ett tillåtlighetsbeslut från regeringen kring hela kärnavfallssystemet.

KSO vill understryka vikten av en tidplan och säkerhetsperspektivet utifrån kärnkraftskommunernas gemensamma ansvar för säkerheten i de berörda kommunerna. Ett regeringsbeslut i närtid garanterar också landets elförsörjning på både kort och lång sikt. KSO vill därför särskilt påtala de allvarliga konsekvenser ur säkerhetssynpunkt som blir följderna om Clab inte byggs ut för att kunna mellanlagra använda kärnbränslet från kärnkraftverken efter 2023. KSO menar att detta handlar om en sammanhållen process och en avfallsfråga och inte en kärnkraftsfråga. KSO som samarbetsorgan företräder det gemensamma ansvaret för säkerheten i de berörda kommunerna. Ett ansvar som kommunerna för övrigt har tagit i över 40 år.

I en skrivelse till miljö- och klimatministern 2020-09-30 har kommunstyrelsens ordförande i de båda kommunerna efterfrågat en tidplan för regeringens beslut avseende inkapslingsanläggning och slutförvar för använt kärnbränsle. Av miljöministerns svar 2020-11-24 framgår att frågan om slutförvaring av använt kärnbränsle är en komplex och viktig fråga som regeringen behöver bedöma noggrant. Ministern menade också att det finns frågor som behöver belysas ytterligare innan regeringen kan fatta ett beslut och att det vid den aktuella tidpunkten inte gick att bedöma när ärendet kommer att avgöras. Kommunstyrelsens ordförande i Oskarshamn och Östhammars kommuner har även i en skrivelse till statsministern 2021-02-15 efterlyst tidplanen för regeringens beslut. KSO konstaterar i likhet med kommunerna att något svar ännu inte har noterats i frågan.

KSO delar uppfattningen att slutförvarsfrågan är en komplex och viktig fråga. Samtidigt har berörda kommuner, i nära dialog med kommuninvånarna, arbetat med frågan i flera decennier. I likhet med de berörda kommunerna vill KSO påtala vikten av att regeringen hanterar detta som en samlad ansökan för dessa komponenter i kärnavfallssystemet. KSO anser därför att kommunernas begäran om att regeringen redovisar en tidplan fram till sitt tillåtlighetsbeslut måste anses som fullt rimlig och nödvändig.

Riksdagens och Kärnavfallsrådets behandling av kärnavfallsfrågan

KSO noterar att kärnavfallsfrågan under våren 2021 har varit föremål för riksdagsbehandling i både kammaren och i vissa utskott, vilket visar på frågans betydelse även på nationell nivå. En nationell fråga i vilken berörda kommuner under alla år har tagit ett nationellt ansvar. Vid riksdagens interpellationsdebatt i avfallsfrågan den 19 mars framhöll miljö- och klimatministern bland annat att SKB AB:s ansökan avser ett sammanhängande system, som omfattar utbyggnad av lagringskapaciteten vid Clab, Clink och slutförvaret i Forsmark. När det gäller regeringens tidplan framkom att prövningen görs i dialog med miljödomstol och myndigheter i en stegvis och pågående process där svaren inväntas och sedan analyseras och sammanvägs. Arbetet är enligt ministern prioriterat.

Miljö- och klimatministern samt energiministern har även utfrågats i närings- och försvarsutskotten. Under utfrågningen öppnade miljöministern för att gå emot det kommunala vetot och besluta om att utvidga mellanlagret, innan frågan om slutförvaret är löst.

Miljöministern har även upprepat detta i samband med en riksdagsdebatt i frågan den 21 april. KSO konstaterar att det i så fall skulle vara första gången en svensk regering går emot ett kommunalt veto-beslut och att detta i så fall sker mot Oskarshamns kommuns vilja eftersom kommunen i alla år har varit tydlig med att mellanlagret Clab inte får vara en plats för slutlig förvaring av det använda kärnbränslet.

Så sent som den 22 april beslutade riksdagen, på förslag av försvarsutskottet, om ett tillkännagivande till regeringen i vilket regeringen uppmanas att skyndsamt vidta nödvändiga åtgärder kring beslutsprocessen.

I ett yttrande till regeringen den 23 mars skrev Kärnavfallsrådet att det var juridiskt möjligt att utöka mellanlagret Clab mot kommunens vilja. KSO menar att detta utlåtande bidrar till att skapa en situation med en förlängd drift av mellanlagret Clab utan att det finns en plan på plats för slutförvaret som inte kan anses som en lösning på kort eller lång sikt. En uppdelning av tillståndsprocessen innebär att Oskarshamns kommun måste ta ett nytt vetobeslut, vilket i så fall försenar beslutsprocessen ytterligare. KSO noterar att Oskarshamns kommun har sagt ja till en utökning av mellanlagret, under förutsättning att ett beslut även finns kring slutförvaret i ett sammanhållet system.

KSO förvånas över Kärnavfallsrådets yttrande eftersom uppfattningen är att det under alla år har varit en demokratisk och transparent process i kärnavfallsfrågan där både Kärnavfallsrådet och kommunerna har varit parter. En modell som också vitsordas av andra länder där kärnavfallsfrågan är aktuell.

KSO menar också att det är en ständigt pågående utvecklingsprocess kring kärnavfallet med nya frågor och nya vetenskapliga rön. Trots detta är KSO:s uppfattning ett beslut måste kunna tas av regeringen efter alla år av forskning, tillämpade studier och socioekonomiska rapporter initierade av både myndigheterna och SKB AB.

Avslutning

Kärnkraftskommunerna vill avslutningsvis åter betona vikten av att regeringen presenterar en rimlig tidsmässig förväntansbild för det återstående arbetet med det använda kärnavfallet och vad som ska undersökas närmare. Vikten av ett regeringsbeslut kring ett sammanhållet kärnavfallssystem kan inte nog understrykas. Påtalas bör att ett tillåtlighetsbeslut inte är detsamma som ett drifttillstånd till dessa anläggningar utan efter regeringsbeslutet följer en stegvis prövning av berörda myndigheter för samtliga komponenter i hela systemet. KSO vill åter understryka kärnkraftskommunernas gemensamma ansvar för säkerheten i de berörda kommunerna. Avsaknaden av ett tillåtlighetsbeslut riskerar att äventyra både säkerheten och elproduktionen vid kärnkraftverken samt landets energisystem. Ett regeringsbeslut i närtid garanterar också elförsörjningen på både kort och lång sikt.

Utöver ovannämnda process med kommunerna som sakägare vill KSO peka på att säkerhetsfrågor vid de kärntekniska anläggningarna i dessa kommuner även hanteras av de lokala säkerhetsnämnderna, som nämndsmyndigheter på lokal nivå under regeringen. Säkerhetsnämnderna ska fortlöpande ha insyn i den kärntekniska verksamheten, inklusive säkerhets- och kärnavfallsfrågor.

FÖR KÄRNKRAFTKOMMUNERNAS SAMARBETSORGAN

Margareta Widén Berggren
Ordförande
Kommunstyrelsens 1:e vice ordf. Östhammars kommun

Ann-Charlotte Olsson Stenkil
Vice ordförande
Kommunstyrelsens ordförande Varbergs kommun